

Alþingi
Erindi nr. P 128/92
komudagur 18.11.2002

Félag einstæðra foreldra, Tjarnargötu 10d, Reykjavík, Sími: 551-1822, Fax: 562-8270

Nefndarsvið Alþingis,
Austurstræti 8-10,
150 Reykjavík.

18.11.2002.

Umsögn um frumvarp til barnalaga, 180 mál, heildarlög.

Eins og fram kom í umsögn Félags einstæðra foreldra til sifjalaganefndar um drög að frumvarpi til nýrra barnalaga er heildarendurskoðun á lögnum mikilsvert skref til réttarbóta á sviði barnaréttar. Helstu nýmæli laganna eru til bóta og styrkja réttarstöðu aðila í málum á þessu réttarsviði. Einnig hafa helstu agnúar núgildandi barnalaga varðandi vinnslu mála og framkvæmd hjá sýslumanni og fyrir dómstólum verið sniðnir af og ný fyrirmæli gefin um betri verklagslegur.

En það er þó aldrei svo að ekki megi eitthvað betur fara og gaumgæfa. Eftirfarandi athugasemdir eru settar fram í þeim tilgangi.

40. gr. Grein þessi kemur í stað 59. gr. gildandi barnalaga nr. 20/1992. Í 2. mgr. laganna er dómara veitt heimild til þess að ákveða að sáttatilraun í stofnun um fjölskylduráðgjöf komi í stað sátttaumleitana dómara. Lítið hefur reynt á þessa heimild gegnum árin, en í kjölfar tilraunarverkefnis dómsmálaráðuneytis hjá embætti sýslumannsins í Reykjavík að bjóða foreldrum í umgengnisdeilu sáttameðferð á vegum embættisins og síðar tilkomu 37. gr. A BL, sbr. L 18/2001, hefur orðið vart við vilja dómara til að nýta þessa heimild. Á síðustu tveimur árum hefur undirrituð sem lögmaður annars málsaðila fengið dómara til að vísa aðilum í sáttameðferð hjá fagaðila í fjölskyldumeðferð með mjög góðum árangri. Í öllum tilvikum var leitað til Sigrúnar Júlíusdóttur, félagsráðgjafa og prófessors, og leiddi sáttameðferð hennar, með 2-3 viðtölum, til samkomulags foreldranna þannig að hægt var að ljúka málunum með dómsátt.

Ekki þarf að orðlengja um kosti þess að ná fram sáttum með þessum hætti. Jafnfamt því að ná samkomulagi má ætla að foreldrarnir fái fyrir tilstilli fagaðilans aukið og betra innsæi í þarfir barna sinna og foreldraskyldur sínar almennt.

Ákvæði 40. gr. gerir ráð fyrir að dómari hafi einungis tvo valkosti, annars vegar að annast sátttaumleitun sjálfur eða senda aðila í sáttameðferð hjá sálfræðingum á vegum sýslumannsembættis í héraðinu.

- Þessi takmörkun virðist geta hamlað þeirri jákvæðu þróun og reynslu sem fengist hefur við að senda málsaðila í sáttameðferð hjá fagmanni í fjölskyldumeðferð.
- Hætta er á að verulegur “flöskuháls” myndist við sáttameðferð í forsjármálum hjá fagaðilum sýslumannsins í Reykjavík, þegar horft er til þess umfangs sem sáttameðferð þeirra á að þjóna, bæði sýslumannsembættinu og héraðsdómi.

- Þá er ljóst að verulegur munur er á aðstæðum sýslumannsembættis í dreyfbylinu og á höfuðborgarsvæðinu til að sinna þessu hlutverki.

Því er lagt til að 40. gr. hljóði svo:

“Dómari getur ákveðið að sátta verði leitað milli aðila eftir ákvæði 33. gr. eða hjá til þess bærum fjölskylduráðgjafa í stað þess að gera það sjálfur.”

Ef þessi tillaga nær fram að ganga má gera má ráð fyrir að fagfólk með sérmenntun á sviði fjölskyldumeðferðar, t.d. sálfræðingar, félagsráðgjafar, prestar og lögfræðingar, geti leitað samninga við dómsmálaráðherra um heimild til slíkrar þjónustu við héraðsdóm.

Það sjónarmið að best sé að sáttameðferð í ágreiningsmálum foreldra vegna málefna barna sinna fari fram í skjóli sýslumannsembættis því það gefi úrræðinu aukna þyngt og hvata til aðila að ná samkomulagi, á ekki við þegar um dómsmál er að ræða. Ætla má að heimildir dómara samkvæmt 42. gr. frv. gefi þessu heimildarúrræði dómara nægilega þyngd.

49. gr. Lagt er til að ríkissjóður verði gerðarbeiðandi um fjárnám fyrir dagsektum og öðrum alvarlegri innheimtuaðgerðum í stað foreldris sem tálmað er að njóta umgengnisréttar. Það fyrirkomulag myndi tryggja samræmi í framkvæmd innheimtuaðgerða og tryggja að þeir foreldrar sem af einhverjum ástæðum hindra umgengni lúti sömu réttarframkvæmd.

Í grg. með 49. gr. kemur fram að það sé einnig umgengnisforeldrið sem sé gerðarbeiðandi um nauðungarsölu og gjaldþrotaskipi hjá forsjárforeldrinu ef svo langt er gengið. Telja verður það vafasamt að setja slík þvingunarúrræði í hendur foreldris sem finnst á sér brotið og gaumgæfir e.t.v. ekki afleiðingar gerðanna á líf og uppeldisaðstæður barnsins. Þá má einnig spyrja hvort við slíkar aðstæður sé ekki fremur kominn grundvöllur fyrir umgengnisforeldrið að láta reyna á breytingu á forsjá barnsins, en við endurskoðun forsjár barns ber að líta til hvernig umgengni barns við það foreldri sem það býr ekki hjá hefur gengið, sbr. 10. tl. grg. með 34. gr.

50. gr. Í greininni er gert ráð fyrir að umgengni með aðfarargerð komi ekki til greina nema úrskurður um dagsektir og fjárnám fyrir þeim liggi fyrir. Spurning er hvort það sé viðurhlutaminni aðgerð fyrir barnið að heimila að umgengni verði komið á með aðfarargerð heldur en afleiðingar fjárnáms og eftirfarandi uppboðs á eignum þess foreldris, sem barnið býr hjá. Slíkar aðgerðir gætu haft alvarlegri afleiðingar á tilfinningalíf og félagslegar aðstæður barns heldur en skynsamlega framkvæmd aðfarargerð til að tryggja umgengni barns við umfengnisforeldri sitt. Í þessu sambandi þarf einnig að huga að því hvaða áhrif það geti haft á fjárhagslega stöðu forsjárforeldris að gert sé árangurslaust fjárnám fyrir þessum dagsektum hjá því. Árangurslaust fjárnám leiðir venjulega til útilokunar á þjónustumöguleikum viðkomandi foreldris hjá börnum og lánastofnunum. Slík niðurstaða getur haft veruleg áhrif að uppeldisaðstæður barns og verið því til tjóns.
- Því er lagt til að kvöð um fjárnám verði felld niður og úrskurður um dagsektir verði látið duga eða áskilnaður verði um að ríkið verði gerðarbeiðandi við innheimtuaðgerðir dagsekta.

55. gr. 1. mgr. tekur skýrt fram að samningur um meðlag með barni sé aðeins gildur að sýslumaður staðfesti hann eða fyrir liggi dómsátt um meðlagið.

Í grg. um 55. gr. er skylda lögð á sýslumann eða dómara að kanna hvort samningurinn sé í samræmi við ákvæði laga og hagsmuni barns og synja beri staðfestingu ef svo reynist að hann sé andstæður hag barns eða "...ef samningurinn er í andstöðu við lög." (bls. 76).

Með hliðsjón af lögskýringarsjónarmiðum sem fram koma í niðurlagi umfjöllunar um IX. kafla frv., bls. 75, en þar stendur að foreldrum sé í samræmi við þargreind sjónarmið óheimilt við fjárskipti sín að semja svo um að það foreldri sem barn býr hjá fái aukinn hlut í eignum í stað meðlags með barni. Einnig sé foreldrum óheimilt að semja um að eign færist á nafn barns í stað mánaðarlegrar greiðslu meðlags.

- Gerð er athugasemd um hvort þessi lögskýringarsjónarmið séu ekki í andstöðu við hjúskaparlög? Nánar skýr ákvæði 3. másl. 6. gr. hjúskaparlaga nr. 31/1993 um samningafrelsi hjóna um fjárskipti við skilnað að borði og sæng og lögskilnað.
- Þá er athugandi hvort það geti ekki einmitt þjónað hagsmunum barns að því foreldri sem barnið býr hjá sé eftir skilnað eða sambúðarslit gert kleift að halda heimil fyrir börnin í íbúð fjölskyldunnar eða styrkja fjárhagslega getu þess til íbúðarkaupna og þannig tryggja betri uppeldisaðstæður barna. Af reynslu undirritaðrar af þessum málum taka slík samningsákvæði oftast til viðbótarmeðlags með börnum fremur en lögbundins meðlags. Þá ber að hafa í huga að slík samningsákvæði grundvallast á vilja beggja aðila og viðleitni til að raska sem minnst aðstæðum barna sinna vegna slita á parsambandi foreldranna. Fyrirkomulagið getur einnig auðveldað meðlagsgreiðanda að standa skil á meðlagsgreiðslum, t.d. ef viðkomandi ætlar sér í nám eða námsdvöl erlendis.
- Það sjónarmið að jafnar og þéttar meðlagsgreiðslur nýtist barni best til framfærslu almennt séð útilokar það ekki að barn hafi verulega hagsmuni af því að hluti af framfærslukostnaði þess sé greiddur með öðrum hætti. T.d. með framlagi þess foreldris sem flytur af heimilinu til að undirlétta forsjár- eða umönnunarforeldri húsnæðiskostnað. Má ekki álykta sem svo að mánaðarleg útgöld þess foreldris léttist vegna aukins hluta í eignum við fjárskiptin og það hafi þá rýmri ráð varðandi annan framfærslukostnað barns. Framfærsla barns felur óhjákvæmilega í sér húsnæðiskostnað þess foreldris sem barnið býr hjá. Að hindra slíkt úrræði skerðir möguleika foreldra í samningum sínum til að tryggja tekjuminnna foreldrinu, oftast móður, getu til að halda íbúð aðila eða verða sér úti um húsnæði miðað við stærð og þarfir fjölskyldunnar.

Lagt er til að skýrt komi fram í meðförum Alþingis að greindum lögskýringarsjónarmiðum, bls. 75, í frv. til barnalaga sé hafnað, enda ekki séð að það sé hagur barns að takmarka samningafrelsi aðila á þessu sviði.

60. gr. Varðar úrskurð vegna sérstakra útgjalda vegna barns.

Í grg. um 60. gr. í frv. er tekið fram það lögskýringarsjónarmið að til almennrar framfærslu megi telja kostnað vegna tónlistarnáms barns eða íþróttaiðkun svo og kostnað vegna almennra tannviðgerða og því séu þessir þættir ekki tilgreindir í lagagreininni. Vera má að eðlilegt sé að telja almennar

tannviðgerðir til venjubundinnar framfærslu, enda eru útgjöld foreldra vegna tannviðgerða almennt endurgreidd að hluta til af Tryggingastofnun ríkisins. Annað er með kostnað vegna tónlistarnáms barna og íþróttaiðkun þeirra, þar er engan afslátt að fá fyrir efnalítið foreldri.

Marg oft hefur það sjónarmið komið fram hjá félagsmönnum okkar að eðlilegt væri að báðir foreldrar deildu þeim kostnaði sem til félli vegna líkamlegra þarfa barns og einnig þess sem stuðlaði að andlegum og félagslegum þroska þess, s.s. tónlistarnám og íþróttaiðkun. Einstæðar mæður hafa kvartað undan því við ráðgjafa okkar að geta ekki staðið undir þeim kostnaði sem þátttaka barna í fótboltafélagi kostar og ef um fleiri en eitt barn er að ræða útilokar þessi kostnaður þátttöku barnanna vegna efnaleysis umönnunar og forsjárforeldris.

Í samræmi við reynslu ráðgjafa félagsins til einstæðra foreldra er eindregið mælt til þess að kostnaður vegna tónlistarnáms og íþróttaiðkunar verði einnig tiltekinn í 1. mgr. 60. gr. frv.

Undirritaðri var falið af stjórn félagsins að koma framangreindum sjónarmiðum á framfæri við háttvirt Alþingi en þau byggja á reynslu við ráðgjöf við félagsmenn og reynslu í málum á sviði barnaréttar.

Virðingarfyllst,

Ingibjörg Bjarnardóttir hdl.